

**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
ВІДКРИТОГО МІЖНАРОДНОГО УНІВЕРСИТЕТУ РОЗВИТКУ
ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Н.О. Рябокінь

«29» січня 2024 р.

**АНГЛОМОВНІ ТЕРМІНИ ЕКОНОМІЧНОГО
ДИСКУРСУ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКИХ
ПЕРЕКЛАДАХ**

Виконав:

здобувач вищої освіти
спеціальності 035 «Філологія (переклад)»

Рибченко Сергій Сергійович

Керівник:

Рябокінь Наталія Олександрівна,
к.ф.н., доцент, завідувач кафедри філології
та соціально-гуманітарних дисциплін

Полтава – 2024

**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»**

Освітній рівень: *магістр*

Галузь знань: 03 Гуманітарні дисципліни

Спеціальність: 035 Філологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
філології та соціально-гуманітарних
дисциплін

Наталія РЯБОКІНЬ

“01” вересня 2023 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Рибченку Сергію Сергійовичу

Тема роботи «Англомовні терміни економічного дискурсу та їх відтворення в українських перекладах»

керівник роботи Рябокінь Н.О., кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри філології та соціально-гуманітарних дисциплін

затверджені наказом по інституту від “___” _____ 2023 року № ___

2. Строк подання здобувачем освіти роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Виконавці
1.	Забезпечення здобувачів освіти методичними рекомендаціями по виконанню роботи	На початку навчання	Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін
2.	Вивчення напрямків дослідження	За графіком	Здобувач освіти
3.	Складання плану роботи та підготовки індивідуального завдання роботи	За графіком	Наук. керів. Здобувач освіти
4.	Аналіз літератури за проблемою. Робота над теоретичною та практичною частиною дослідження	За графіком	Здобувач освіти
5.	Підготовка наукових тез з теми, що досліджувалась	За графіком	Наук. керів. Здобувач освіти
6.	Подання на кафедру закінченої роботи, включаючи електронну версію (з метою перевірки її на плагіат)	До передзахисту	Наук. керів. Здобувач освіти
7.	Підготовка письмового відгуку на роботу	До передзахисту	Наук. керів.
8.	Проведення попереднього захисту робіт	За графіком	Комісія
9.	Прийняття рішення про допуск роботи до захисту	За графіком	Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін
10.	Зовнішнє рецензування	До передзахисту	Наук. керівнк
11.	Направлення робіт з рецензією до екзаменаційної комісії (ЕК) для захисту	За графіком	Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін
12.	Захист роботи	За графіком	Комісія

Здобувач освіти _____
(підпис) (ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Керівник роботи _____
(підпис) (ім'я ПРІЗВИЩЕ)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ	9
1.1. Багатозначність термінів та труднощі їх перекладу	9
1.2. Типи економічних термінів	13
1.3. Специфіка відтворення англomовних термінів українською мовою	17
Висновок до розділу 1	27
РОЗДІЛ II. СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ	29
2.1. Лінгвокультурний аспект економічної лексики	29
2.2. Особливості перекладу економічних термінів	37
2.3. Шляхи перекладу складних англomовних економічних термінів	51
Висновок до розділу 2	56
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

Переклад фахової лексики становить основу наукового перекладу, важливого засобу міжкультурної комунікації, що постійно привертає увагу дослідників. Особливо це стосується термінології економічної галузі, котра за останні десятиліття представлена великою кількістю лексикографічних видань, дисертацій, полемічних публікацій тощо.

Термінологічна лексика посідає значне місце у словниковому складі мови. До термінологічної лексики належать усі слова, що об'єднуються у мові під загальною назвою «терміни». За дефініцією І. Білодіда, терміном називається спеціальне слово чи словосполучення, що вживається для точного вираження поняття з певної галузі знання — науки, техніки, суспільно-політичного життя, мистецтва, економіки тощо [3, с. 158]. Термін може бути утвореним на основі рідної мови чи запозиченим як з нейтрального термінологічного банку (міжнародні греко-латинські терміноелементи), так й з іншої мови, він повинен відображати ознаки певного поняття; значення терміну для спеціаліста дорівнюється значенню поняття.

Значна кількість термінів в сучасній українській мові утворилася за рахунок загальноживаних слів, їх взаємного проникнення з різних галузей техніки, запозичень з інтернаціональної лексики за словотвірними моделями, що характерні для сучасної англійської мови [5, с. 121].

Проте поза як економічні терміни є переважно складними термінами чи термінами-словосполученнями, то вони є основною проблемою перекладу англійської економічної літератури.

Переважають більшість термінів становлять препозитивні і атрибутивні словосполучення, тобто такі, де є означення та означуваний компонент, при цьому означення стоїть в словосполученні на першому місці.

На економічну термінологію як об'єкт дослідження звертали увагу такі лінгвісти як В. Головін, Г. Дуднік, В. Козлюк, Ж. Мацак, С. Мочерний, А. Поліщук, Л. Савицька та інші. А власне дослідженням питання передачі термінів у процесі перекладу проводились науковцями В. Карабаном, Т. Кияком, І. Корунця, Ф. Циткіною, В. Даниленко, О. Сніговською, D. Burke, R. Griffin, C. Hill, T. Marchard, L. Venuti та інші. Отже, економічна терміносистема англійської мови є чисельною та розгалуженою, що впливає на виникнення ускладнень у процесі перекладу.

Існує багато досліджень щодо перекладу технічної та наукової термінології, проте недостатньо розкрито проблем у перекладу специфічної термінології, зокрема мікроекономічної. Так, відчувається брак розвідок щодо розробки системи правил, стратегій й тактик перекладу професійних термінів, недостатньо висвітлено питання про послідовність роботи перекладача над текстом економічного характеру, що та зумовлює новизну нашої роботи.

Актуальність теми пов'язана з тим, що сучасна лексика економічної галузі є найбільш рухливим пластом мови, що відображає, фіксує та кодує процеси і результати екстралінгвістичних подій на мовному рівні. На сьогодні в лінгвістиці існує обмежена кількість наукових робіт, присвячених комплексному дослідженню економічної термінології англійської мови та особливостям її перекладу українською мовою, отже ця тема потребує детального розгляду.

Об'єкт дослідження – англійські економічні терміни.

Предмет дослідження – специфіка відтворення англійських економічних термінів в українських перекладах.

Мета дослідження – дослідити специфіку перекладу англійських економічних термінів на українську мову.

Відповідно до і з встановленою метою, визначаємо так і **завдання**:

- визначити поняття термінологічної лексики та особливості перекладу економічної безеквівалентної лексики;
- розглянути основні типи англійських безеквівалентних економічних термінів;
- запропонувати основні способи перекладу простих та складних англомовних економічних термінів на українську мову.

Для вирішення поставлених завдань застосовувалася комплексна методика дослідження матеріалу, що включає суцільну вибірку економічних термінів, її статистичну обробку; ідентифікаційний аналіз – для виявлення ступеню семантичного злиття економічних одиниць; прагматичний аналіз – для виявлення та опису функціонального призначення економічних термінів та їх специфіки. Під час дослідження використовувався метод відбору та систематизації.

Матеріалом дослідження є спеціальні англомовні економічні тексти, загальною кількістю 500 сторінок.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що у даному дослідженні виявлено та охарактеризовано особливості перекладу термінів англійської та української економічної терміносистем.

Практичне значення роботи пов'язане з формуванням навичок роботи із словниками, не лише загальними, а й спеціальними та довідниками, посібниками, документами, а також – навичок перекладу економічних звітів тощо. Результати дослідження можуть бути використані під час вивчення курсів «Практика перекладу основної іноземної мови», «Жанрові теорії перекладу» тощо.

Результатив дослідження були апробовані в статтях, доповідях та тезах: *Features of the translation of art course. Сучасні питання філології: теоретична та прикладна лінгвістика: матеріали IV Всеукраїнської*

науково-практичної конференції, 9 грудня 2022 року / Полтавський інститут економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Полтава: ПЕП, 2022. С. 93-95. Die wichtigsten Intonationsmerkmale der Phonetik der Deutschen Sprache. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу*: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 травня 2023 р. / Полт. ін-т економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» ; ред. колег. : Н. Мякушко (голова), Р. Шаравара, Р. Басенко та ін.; відп. ред. Р.Басенко. Полтава : ПЕП, 2023. С.415-417.

Структура роботи: дослідження складається із вступу, двох розділів, загальних висновків, список у використаних джерел.

РОЗДІЛ I. ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

1.1. Багатозначність термінів та труднощі їх перекладу

Науковий термін точно й однозначно визначає чітко окреслене спеціальне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя та його відношення з іншими поняттями у межах спеціальної сфери. Він, на відміну від номенів загальномовних, що нерідко є багатозначними, невпорядкованими, в межах сфери застосування є однозначним. Вячеслав Іваонович Карабан визначає термін як «мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки чи техніки». Він вважає, що науково-технічні терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів [9, с. 54].

А. Коваленко дає таке дефініція терміну: «термін – це емоційно нейтральне слово або словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів» [13, с. 57].

Переклад англійських термінів українською мовою потребує знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою й знання термінології рідною мовою. Під час перекладу англійської науково-технічної та економічної літератури українською мовою велике значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова [10, с. 58].

Таким чином, термін – це слово, що характеризується не лише стильовою співвіднесеністю, а та певною замкненістю у системі лексики на означення понять окресленої галузі знань [17]. Саме цього дефініція ми будемо притримуватися у роботі.

Нерозривний зв'язок економічних понять й відповідних їм термінів виявляється у тому, що впорядкування економічної термінології неможливе без глибокої наукової розробки економічних понять, їх логічного аналізу та

точного дефініція. Якщо економічні поняття визначені недостатньо ясно, про точну термінологію не може бути та мови.

Отже, економічний термін може бути багатозначним, хоча однією з вимог термінології є його однозначність, адже економіст повинен дати економічному термінові одне дефініція, враховуючи всі його істотні ознаки, тобто такі, що мають регулятивний характер.

Багатозначність спостерігається у тих випадках, коли термін має різні значення, що передаються різними українськими еквівалентами, та в тих випадках, коли для передачі одного значення терміну англійською мовою у українській можуть використовуватися декілька різних термінів, причому вибір варіантної відповідності, як правило, обумовлений контекстом.

Дослідження у сфері термінології [1; 5; 6; 7; 8; 12] підтверджують той факт, що термін функціонує й розвивається у мові подібно до слова, що реалізується у зміні, звуженні, розширенні свого значення; появі нових значень тощо. Проте однозначність терміну у конкретній мовній ситуації залишається основною вимогою, що висувається до термінології. Широка семантика, по суті, є однією з передумов багатозначності термінів. Багатозначність не властива термінам, що виникли у терміносистемі для позначення спеціального поняття відповідної науково-професійної обл., функціонують в ній і не отримали інших значень після проникнення у загальноживану мову [10, с. 59].

Подібні терміни, як правило, однозначні та мають один еквівалентний термін у українській мові: *bond* – облігація; *overheads* – накладні витрати; *shareholder* – акціонер. Проте багато однослівних термінів були спочатку загальноживаними, чи виступають в значенні, що розвинулося на основі загальноживаного. Спеціальне значення терміну у терміносистемі корелюється з існуючим загальноживаним значенням мовної одиниці, у якому вона функціонує у інших текстах: *structure* – 1) структура; 2) організаційна структура; *loss* – 1) втрата; 2) збиток.

У деяких випадках причиною багатозначності є походження термінів

від багатозначних загальноживаних слів досить широкої семантики. Як приклад наведемо багатозначний англійський термін *amount*, якому при перекладі текстів фінансової звітності відповідають декілька українських еквівалентів: 1) сума, величина; 2) об'єм. При передачі першого значення терміну також виникає явище багатозначності [20, с. 102].

Значення, у яких виступає термін, можуть належати різним вузьким галузям економіки, фінансів, менеджменту. Найбільш показовим прикладом подібної міжгалузевої полісемії є термін *provision*, що має такі значення: 1) резерв (на покриття витрат, збитків); 2) забезпечення; 3) положення [22].

У першому значенні (що актуалізується у переважній більшості випадків) термін передає поняття бухгалтерського обліку; у останньому значенні він виступає як юридичний термін. Дослідити специфіку використання терміну у кожному значенні дозволяє контекст [22, с. 54].

Аналіз значень, властивих багатозначним термінам у терміносистемі, необхідний для забезпечення точності перекладу складених термінів, тому що основою для їх утворення можуть бути різні значення ключового слова. Прикладом є термін *account*, що має такі значення: 1) [бухгалтерський] облік; 2) звіт; мн. – звіти; звітність.

Частина складених термінів, що включають в свій склад елемент *account*, утворена на основі першого значення: *accounts payable* – кредиторська заборгованість; *accounts receivable* – дебіторська заборгованість; *reserve account* – резервний рахунок.

Інші складені терміни утворені на основі іншого значення: *consolidated accounts* – консолідована звітність; *profit and loss account* – звіт про прибутки й збитки; *statutory accounts* – визначена законодавством звітність [24, с. 95].

Для передачі значення терміну можуть використовуватися декілька термінів, що є частковими чи абсолютними синонімами. Виходячи з різновидів синонімічних відносин, що зв'язують варіантні відповідності одного терміну, можемо виділити такі причини його багатозначності:

1.Наявність термінів-синонімів, що однаково точно передають значення терміну та не мають особливих відмінностей: agreement – угода; договір; customer – покупець; споживач; клієнт; debt – борг; заборгованість; зобов'язання; payment – виплата; погашення тощо.

2.Наявність термінів, що мають близьке значення, проте володіють різною сполучуваністю з іншими термінами та загальноживаними словами. Різна дистрибуція українських термінів зумовлює вибір одного з них в тому чи іншому контексті, а також визначає особливості лексичного складу похідних від нього термінів [24, с. 98].

Наведемо такі приклади термінів: fluctuation – вагання; зміна: exchange rate fluctuations – коливання валютного курсу (to be exposed to — бути схильним до коливань валютного курсу); foreign currency fluctuations – коливання курсів іноземних валют (the adverse effects caused by — негативний економічний ефект, викликаний коливаннями курсів іноземних валют); market value fluctuations – зміна ринкової вартості (~ of balance sheet items – зміна ринкової вартості позицій бухгалтерського балансу) [39].

Синонімія може виникнути як результат традиції використання різних термінів, що історично склалася, для позначення ідентичних понять в різних галузях економіки, фінансів, менеджменту. В цьому випадку вибір еквіваленту обумовлений макро- й мікроконтекстом [36, с.21].

Це явище не може характеризуватися як полісемія, позаяк семантичні розбіжності між термінами незначні та багатозначність викликана не відмінністю значень одиниць, а традицією використання термінів, що склалася, в визначеному макро- й мікроконтексті. Наприклад, термін sales може бути перекладений як обсяг продажів; виручка від реалізації; товарообіг [38].

Окрім того, в деяких випадках запозичені терміни-неологізми, абсолютно синонімічні термінам, що вже є українськими, здатні розвинути нове значення, тим самим сприяючи подальшій диференціації понять й значень терміну.

1.2. Типи економічних термінів

Економічні терміни мають певні особливості, що ведуть до труднощів в процесі семантичної інтерпретації.

Енциклопедичний юридичний словник в словниковій статті «Економічна техніка» зупиняється на понятті економічного терміну як елемента економічної техніки та визначає його як «словесне позначення державно-правових понять, за допомогою котрих виражається й закріплюється зміст нормативно-правових розпоряджень держави» [40, с.170].

Навряд або можна погодитися з точністю такого визначення, тому що немає сумніву, у тому що поняття «покупець» чи «доброволець» є правовими, проте їх важко назвати державними.

Відповідно до положень «Енциклопедичного економічного словника» [42] економічні терміни поділяються на два різновиди за ознакою «зрозумілості» певним частинам населення:

1. Загальнозначущі терміни, що характеризуються тим, що вони використовуються у повсякденному вжитку та зрозумілі всім. До цієї групи термінів належать, наприклад: біженець, свідок, працівник; accomplice, accreditation.

2. Спеціально-технічні терміни відбивають галузь спеціальних знань – техніки, економіки, медицини тощо, наприклад: недоброякісна продукція, правила техніки безпеки, non-patentable, nuclear-free.

Термінів, які мають відповідники у загальноживаній лексиці (пор. загальноживані слова довгота, додаток, рівняння, уявлення та терміни географічна довгота, граматичний додаток, математичне рівняння, психологічне уявлення тощо), у сучасній мові відносно небагато.

Основною функцією термінологічної лексики є номінативна – терміни називають спеціальні поняття різних галузей людських знань. У цій функції

вони завжди виступають в науковому, публіцистичному, професійно-виробничому й діловому стилях. Проте, термінологічні слова можуть вживатися та поза цими стилями, їх досить нерідко використовують й у мові сучасної художньої літератури, у якій вони, окрім свого прямого номінативного значення, набувають й додаткових значень, а також експресивного або емоційного забарвлення [15, с. 17].

У мові художньої літератури терміни можуть утрачати власну стилістичну замкненість, а використання термінологічних слів в ролі складових елементів тропів й художніх образів зумовлює часткову або навіть повну їх семантичну детермінологізацію [9, с. 87].

У зв'язку з появою нових галузей та явищ економіки виникають відчутні труднощі дефініція загальнонаукової, загальнотехнічної галузевої й вузькоспеціальної термінології.

Так, загальнонаукові й загальнотехнічні терміни – це терміни, що вживаються у декількох галузях науки й техніки.

Галузеві терміни – це терміни, що вживаються лише у одній галузі знань. Наприклад: еквівалент коштів, прийнятий закон, pugatory.

Вузькоспеціальні терміни – це терміни, що характерні для спеціальності даної галузі. Наприклад: нунціатура – charge-sheet [8, с. 34].

Проте, в умовах, коли потрібно давати назви новим явищам та поняттям, багато загальноновживаних слів набувають визначеної специфіки. Відбувається спеціалізація їх значення при передачі термінів іншою мовою та уніфікація перекладних еквівалентів.

Інколи у текстах зустрічаються слова та словосполучення, що відносяться до різних функціональних систем, тобто різних галузей.

За класифікацією А. Коваленко, усі терміни за своєю будовою поділяються на:

прості, що складаються з одного слова: recession – рецесія;

складні, що складаються з двох слів і пишуться разом чи через дефіс: charge-off – «амортизація»;

терміни-словосполучення, що складаються з декількох компонентів: *durable goods* – товари довгострокового використання [8, с. 35].

Позаяк серед економічних термінів переважають в основному терміни-словосполучення, то вони є основною проблемою при перекладі економічного тексту.

Найважливішою ознакою терміну-словосполучення є його відтворюваність в професійній сфері вживання для вираження конкретного спеціального поняття. Складений термін буде стійким лише у певній сфері. За межами конкретної термінологічної системи таке словосполучення не буде стійким й не сприйматиметься як окрема мовна одиниця.

Отже, за кожним складеним терміном (терміном-словосполученням) стоїть стійка, стандартно відтворювана структура складного (розчленованого) професійного поняття [6, с. 44].

Термінологія для терміна є тим полем, яке дає йому точність й однозначність, й за межами якого слово втрачає ознаки терміна.

Особливістю синтаксичної структури складеного терміна є те, що за пов'язаністю елементів їх можна вважати вільними (позаяк його компоненти зберігають своє пряме значення) та одночасно – закритими (позаяк при довільному включенні до їх складу інших слів вони втрачають власну термінологічність) [7, с. 98].

У межах економічної термінології існує значний процент термінів, утворених синтаксичним способом. За кількістю компонентів В.М. Головін виділяє такі терміни [6]:

- 1) двокомпонентні;
- 2) трикомпонентні;
- 3) полікомпонентні.

Найбільш поширеними у економічній термінології є такі синтаксичні типи:

I. Двокомпонентні:

«прикметник + іменник в Н. у. однини»: короткочасна інвестиція,

фізична особа, внутрішній попит, domestic demand, downward spiral;

«прикметник + іменник в Н.у. множини»: платіжні баланси, податкові знижки, фінансові організації, capital goods, spending patterns;

«іменник в Н.у. + іменник в Р.у. без прийменника»: рівень виробництва, темпи продажу.

II. Трикомпонентні синтаксичні типи:

«іменник в Н.у. + іменник в Р.у. + іменник в Р.у».: валюта використання коштів, вартість підготовки проекту, збільшення завантаження потужностей;

«іменник в Н.у. + іменник в З.у. + іменник в Р.у».: право на здійснення інвестицій, право на одержання дивідендів, пенсія за вислугу років [Там само, с. 95].

Терміни об'єднуються в термінологічні системи, що виражають поняття однієї галузі.

У кожній термінологічній системі утворюються певні групи, для котрих загальною є їх належність до класу предметів чи до класу процесів, властивостей й т.д.

Деякі терміни утворюють термінолексику як складову частину загального складу мовної лексики. Якщо терміни об'єднуються одним фахом чи ділянкою науки, то вони складають номенклатуру – певну системну схему, що криється за називанням понять.

Думки стосовно того, або є система найменувань взагалі необхідною, що вона має означати й що терміни охоплювати, досить різні – від тих, що схиляються до будь-котрих найменувань, до тих, що потребують описових, належним чином відокремлених й фонетично відповідних термінів [10, с. 67].

Не в усіх наукових сферах висувуються однакові вимоги до номенклатури, позаяк кожна ділянка науки має властиві їй потреби. Вимоги конкретних наук, що мають справу з реальними речами, відрізняються,

скажімо, від вимог суспільних наук. Для однієї галузі науки досить родової класифікації; у інших потрібно розрізняти причини, процеси, процедури, ефекти, деталі [10, с. 69].

Ф. Циткіна висуває такі вимоги до терміну:

Термін має бути коротким й точним. Вдалий термін – не лише етикетка, він повинен чітко та повністю надавати характеристики поняття. Не всі терміни містять опис структури, аномалії, процесу або функції, проте кожен термін має короткі вказівні або описові характеристики.

Специфічність. Ця ознака – дуже бажана якість для терміна у будь-якій галузі науки. В ідеалі термінологічне найменування повинне бути однозначним в межах окремої галузевої термінології й не мати синонімів.

Термін не повинен мати емоційно-експресивного забарвлення.

Термін має бути спрямованим на об'єкт в системі та відповідати словотворчим вимогам мови.

Термін має бути підґрунтям для утворення деривативів, проте лише у межах своєї системи [26, с. 85].

Сукупність перелічених ознак, як показує практика, існує лише у ідеалі для невеликої кількості термінів. У дійсності ж та або інша ознака чи відсутня, чи існує у послабленому стані. Звідси та впливають основні проблеми, пов'язані з перекладом термінології.

1.3. Специфіка відтворення англомовних термінів українською мовою

Процеси глобалізації, а також розширення міжнародних зв'язків, потребують найбільш уважного ставлення світової спільноти до національної культури кожного народу. У зв'язку з цим міжфахове спілкування природно поєднується з міжкультурною комунікацією, яка, у власну чергу, значною мірою впливає на успішність ділових контактів спеціалістів з різних країн. Як відзначає І. Хміль, процес глобалізації, який розпочався в ХХ сторіччі та продовжує динамічно розвиватися у наші дні, є однією з найважливіших проблем, що бурхливо обговорюються в усіх країнах світу. Це перш за все обумовлено тим, що глобалізація стала домінуючим фактором впливу на перетворення сучасного світового товариства, з супровідними як позитивними, так і негативними наслідками, що характеризують протиріччя впливу даного процесу [27, с. 89].

Важливою складовою глобалізації є міграційні процеси, у результаті яких зростає інтенсивність міжмовних і міжкультурних контактів. Дослідження та порівняльний опис деяких культурних моделей із подальшим ознайомленням з ними молодого покоління допоможе запобігти переживанню ними культурного шоку при допущенні мовних й культурних помилок.

Розуміння актуальності та важливості завдання підготовки народів різних країн до участі в міжнародному (та зокрема – міжнаціональному) діалозі покладено в основу «Білої книги з міжкультурного діалогу "Жити разом в рівності й гідності"», затвердженої 7 травня 2008 р. в Страсбурзі міністрами закордонних справ країн-членів Ради Європи на 118-ій сесії Комітету міністрів. Книга перекладена українською мовою у 2010 р. й презентована в Одесі в травні того ж року «Міжкультурний діалог, – пише генеральний секретар Ради Європи (2004-2009 роках) Тері Девіс, – є

важливим для нашого часу. У світі, із часом усе найбільш різноманітним і нестабільним, необхідно розмовляти, долаючи етнічні, релігійні, мовні та національні бар'єри з метою досягнення суспільної згоди та запобігання конфліктам» [27, с. 4].

У перших розділах «Білої книги» укладачі відзначають, що старі підходи до управління культурним розмаїттям народів світу вже не відповідають сучасному стану міжкультурних зв'язків та в усіх напрямках установлення міжкультурного діалогу увага має акцентуватися на повній відмові від старої політики асиміляції, а на перше місце висувається добровільне прагнення народів до міжкультурного діалогу. «Культурні традиції, незважаючи на те, або є вони традиціями «більшості» або «меншості», – відзначається у документі, – не можуть домінувати над принципами та традиціями Європейської конвенції прав людини та іншими правовими інструментами» [15, с. 8]. Акцент робиться та на тому, що з міжкультурного діалогу неможливо виключити жодну сферу спілкування, або то відносини між сусідами, колегами по роботі, відносини в освіті та відповідних ВНЗ, в суспільстві, та особливо – у молодіжній сфері, у ЗМІ, політиці та економіці.

Відповідно до дефініції Ф. Бацевича, міжкультурна комунікація – це «процес спілкування (вербального й невербального) людей (груп людей), що належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, як правило, використовують різні ідіоетнічні мови, відчують лінгвокультурну «чужинність» партнера із спілкування, мають різну комунікативну компетенцію, котра може стати причиною комунікативних невдач чи культурного шоку у спілкуванні» [1, с. 9]. Якщо ж в дружній розмові люди різних культур шукають те, що їх єднає (що завжди викликає щирі радість), чи намагаються пізнати, зрозуміти та запам'ятати реалії рідної культури співрозмовника, аби в майбутньому обов'язково врахувати їх при спілкуванні, то комунікативних невдач чи культурного шоку можна запобігти. Глобалізація як складний й багаторівневий процес відбивається на

всіх сторонах життя, у тому числі – культурного, економічного, політичного, професійного тощо, а процеси глобалізації охоплюють усі сфери комунікації фахівців з різних сфер людського буття. І для того, аби спілкування представників різних національних культур відбувалося успішно, треба передбачити та ужити запобіжних заходів, щоб допомогли не допускати міжкультурних конфліктів чи комунікативного шоку.

Аби запобігти комунікативного та психологічного шоку у міжкультурному діалозі, треба подолати міжкультурні бар'єри спілкування в вигляді комунікативних складнощів, на думку науковця викликаних «неповним володінням культурними нормами, прийнятими в конкретній національній лінгвокультурній спільноті» [1, с. 23], та пам'ятати, що культура кожного народу розвивається як в парадигматичному, так й у синтагматичному напрямках.

Переклад як особливий вид мовленнєвої діяльності є одним з основних й загальноприйнятих засобів міжкультурної комунікації, позаяк дуже нерідко саме перекладач стає посередником у обміні науковою інформацією.

За словами В. Головіна, науковий переклад в Україні набув реального розвитку лише за часів державної незалежності. Саме тоді проблеми, висвітлені в оригінальній фаховій літературі, ставали винятково важливими та актуальними для країни. Особливо активізувався переклад наукової літератури економічного змісту, міцно пов'язаної з господарсько-політичними реаліями кожної нації [6].

Англо-американський та український наукові дискурси з економіки формувалися та розвивалися за різних умов й під впливом різних мовних та позамовних чинників. Звідси – дивергентність стилістичних традицій такої літератури в мовах, що зіставляються.

Досліджуючи проблему наукового дискурсу економічного змісту, зіставимо зразки деяких англомовних наукових видань з економіки та книги аналогічної тематики українських авторів, орієнтуючись в основному на

сучасні варіанти.

Аналіз сучасної англомовної наукової літератури з економіки дозволяє зробити висновки, що вона має тенденцію до збереження та розвитку вже чинних рис відповідної літератури англійською мовою. Виразним тут є тяжіння до популярного та навіть художнього стилів, що виражається, насамперед, використанням розмовної (іноді жаргонної) лексики замість терміноодиниць: snob appeal – громадська думка, giveaways to firms – дотації фірмам, on Uncle Sam`s expense – за рахунок держави тощо [29].

Науковий англомовний дискурс часто насичений порівняннями на зразок: «Communist governments collapsed like the shells of rotten eggs» – «Комуністичні уряди тріснули, як шкарлупа тухлих яєць» [29, с. 18].

Дискурс урізноманітнений також різного роду жартами, наприклад: «Teach parrot to say «Demand and supply», and you have an economist»- «Навчіть папугу казати «Попит та Пропозиція» й ви отримаєте економіста» [28, с. 39].

Тенденція до зближення стилістики такої літератури із стилістикою художніх видань виразно простежується в звертаннях до читача як до співрозмовника з побажаннями, порадами, співчуттями тощо: «It would be a mistake to leave our reader with the impression that bonds are perfectly safe investment»- «Неправильно викликати у читача думку, що облігації – це абсолютно надійний напрям інвестування» [28, с. 90].

Імена реальних учених, політиків, підприємців переплітаються тут з іменами вигаданих персонажів: Aunt Thelma; Irving the Investor, Carl the Carpenter, Smith and Jones. Вигадані імена символізують типові виробничо-господарські ситуації чи ж відносини виробників й покупців: «Of course, what is luxury to Smith may be a necessity to Jones» [30, с. 22] – «Зазвичай, те що для Смита є предметом розкоші, для Джонса може бути предметом крайньої необхідності»; «Suppose, Adam and Benson are the only people in the economy» [30, с. 596] – «Уявімо, що Адам і Бенсон – це єдині люди в економіці».

Часто автори англо-американських наукових досліджень посилаються на приклади з художньої літератури. Одним із найулюбленіших прикладів для ілюстрування є досвід Робінзона Крузо: «Robinson Crusoe avoided the inefficiencies of indirect production in favour of roundabout production» [30, с. 61] – «Робінзон Крузо уникав неефективності непрямого виробництва на користь опосередкованого виробництва»; «Consider a simple economy with two individuals, whom we shall refer to as Robinson Crusoe and Friday» [30, с. 63] – «Розглянемо просте господарство з двома індивідами, яких ми назвемо Робінзон Крузо й П'ятниця».

Попри виділені нами риси англо-американської економічної літератури, що наближують її до науково-популярного або навіть художнього дискурсу, типовою рисою для неї, на наш погляд, вочевидь, можна вважати особливу композиційну структуру: перед кожним розділом – невеликий вступ зі списком намічених для дискусії проблем, виклад, підсумки, практичні завдання для повторення.

Упродовж самої дискусії нерідко вміщують уривки з ділової преси, де пропонують реальні приклади успіху або краху реальної фізичної або юридичної особи, цифрові дані тощо. Такий підхід поєднання теоретичної інформації з добіркою часописних вкраплень дає змогу зробити висновок про виразну практичну спрямованість такої літератури у США та Великій Британії.

Сучасна українська наукова література з мікроекономіки відчуває брак такого практичного інформування, а так у викладі переважає теоретичне начало. Приклади для ілюстрування теоретичних положень праці зрідка беруть з мас-медіа. Традиційно довільною є та структура викладу, хоча наразі помітити деяку тенденцію деяких авторів щодо орієнтації на англо-американську стилістику наукових видань, зокрема на використання поточної господарсько-політичної інформації та рис композиційної структури книги.

Так, за останнє десятиліття більшість українських авторів в кінці

розділу вміщують список питань та завдань для самоконтролю. Все більше авторів пропонують списки проблем, намічених для дискусії перед розділом й висновки в кінці розділу. Багато українських наукових праць з економіки завершують глосарієм та списком рекомендованої літератури.

Наукова література з мікроекономіки, авторами якої були українські економісти кінця XIX – початку XX ст., вочевидь, мала риси, спільні з стилістикою дискурсу, як зазначає І. Коропецький, багато українських учених навчалися за кордоном (здебільшого у Німеччині) та, відповідно, орієнтувалися на західну наукову думку.

Для наукових видань з економіки радянського часу властива академічна стриманість викладу, ігнорування наукових ідей західних учених й посилення на матеріали партійних з'їздів, цитування В. Леніна й К. Маркса. Для різних історичних періодів властиве поєднання різних лінгвальних та екстралінгвальних чинників. Наприклад, для одного з підручників із бухгалтерського обліку характерні плакатність, невідшліфованість академічної культури, підозрілість.

Щодо диференційних рис наукової літератури зіставлюваних мов, однією з найвиразніших є також дефініція першорядності досліджуваних проблем. Наприклад, питання підбору кадрів в англо-американському менеджменті традиційно є одним з ключових. Як правило, у західних дослідженнях йому присвячують цілі розділи, аналізуючи такі важливі моменти, як робота працівників старшого віку та працівників із фізичними вадами, страхові зобов'язання роботодавця, звільнення за скороченням штату тощо. Натомість навіть зараз деякі українські дослідження, торкаючись цього важливого питання, обмежуються кількома реченнями.

Принциповою є також проблема посилення на приклади з практики господарювання. У сучасних українських виданнях автори нерідко посиляються на досвід західного (у основному американського) господарювання, а це не завжди прийнятно до умов України. У зв'язку з цим видається слушною думка І. Хміля: «Пряме впровадження досвіду

зарубіжних фірм без врахування особливостей економіки нашої країни, соціально-політичних особливостей держави, менталітету населення може не тільки не дати користі, а та, навпаки, зашкодити реформуванню економіки й дискредитувати саму ідею ринкового господарювання» [27, с. 4].

Що ж до економістів, наприклад, американського походження, то вони практично не роблять екскурсів до чужих економік. Їх книгам загалом властива патріотична піднесеність й прагнення возвеличити власну державу як наймогутнішу в світі.

Наукова економічна література в зіставлюваних мовах має виразні дивергентні риси, що випливають з різних лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників розвитку економічної думки в різних країнах. У сучасних умовах помітне деяке наближення лексико-стилістичних ознак наукового дискурсу англійської та української мов у вигляді, наприклад, структурно-композиційних рис чи послаблення академічної суворості українських досліджень. Саме ці риси необхідно враховувати при перекладі текстів даної тематики.

На думку І. Хміля, одним із найважливіших аспектів перекладу економічної літератури є ситуація відносності результату перекладу, вирішення проблеми еквівалентності стосовно кожного конкретного тексту. Існує декілька поглядів на цю проблему. Так, концепція формальної відповідності формулюється у такий спосіб: перекладається все, що піддається вербальному вираженню. Неперекладні елементи трансформуються, опускаються лише ті елементи тексту-джерела, що взагалі неможливо передати. Автори концепції нормативно-змістовної відповідності стверджують, що перекладач повинен виконувати дві вимоги: передавати всі істотні елементи вмісту вихідного тексту та дотримуватися норм мови перекладу [27, с. 111].

У цьому випадку еквівалентність трактується як рівноважне співвідношення між повнотою передачі інформації й нормами мови

перекладу. Автори концепції адекватного (повноцінного) перекладу вважають переклад й точний переказ тексту абсолютно різними видами діяльності. При перекладі варто прагнути до вичерпної передачі смислового змісту тексту, причому бажано, аби процес трансляції інформації відбувався тими ж (рівноцінними) засобами, що та в тексті оригінала [33, с. 15].

Стосовно практики перекладу наукових текстів поняття еквівалентності є актуальним й сповна зрозумілим й спирається на специфіку перекладу текстів різних стилів. Складною проблемою, пов'язаною з перекладом наукових текстів, є проблема передачі вихідного змісту за допомогою іншої терміносистеми.

Терміносистема мови перекладу є принципово неповторною, як і лексична система в цілому, що пов'язано з такими причинами:

терміносистема є частиною лексичної системи національної мови, отже, вона в той або іншій мірі відображає його національно-культурну специфіку;

терміносистема відображає наочно-поняттєву сферу конкретної дисциплінарної галузі, яка також може відрізнятися у різних культурах;

терміносистема завжди є динамічною, вона змінюється як в системних стосунках між одиницями, так і відносно до змісту окремої термінологічної одиниці. Такі чинники нерідко призводять до того, що терміни розглядаються як безеквівалентні чи частково еквівалентні одиниці [19, с. 18].

Традиційно мовознавці виділяють такі причини безеквівалентності на лексичному рівні:

- 1) відсутність предмету чи явища в житті народу;
- 2) відсутність тотожного поняття;
- 3) відмінність лексико-стилістичних характеристик [9].

Більшість термінологічних одиниць створена на ґрунті інтернаціональної лексики та інтернаціональних морфем, й через це дуже нерідко може виникати ілюзія термінологічної тотожності, якої насправді

немає, чи спроба відтворити семантичну структуру терміну на основі значення його складових морфем. Подібні ситуації нерідко призводять до неточностей чи навіть серйозних помилок при перекладі [10, с. 75].

Отже, існує необхідність порівняльних досліджень терміносистем як в плані семантичного опису, так і в плані вивчення способів номінації, продуктивних у тій або іншій системах, а також необхідність розробки прийомів перекладу безеквівалентних термінів.

Висновок до розділу I

Переклад англійських термінів українською мовою потребує знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою й знання термінології рідною мовою. Під час перекладу англійської науково-технічної та економічної літератури українською мовою велике значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова. Нерозривний зв'язок економічних понять й відповідних їм термінів виявляється у тому, що впорядкування економічної термінології неможливе без глибокої наукової розробки економічних понять, їх логічного аналізу та точної дефініції. Якщо економічні поняття визначені недостатньо ясно, про точну термінологію не може бути й мови.

Отже, економічний термін може бути багатозначним, хоча однією з вимог термінології є його однозначність, адже економіст повинен дати економічному термінові одне дефініція, враховуючи всі його істотні ознаки, тобто такі, що мають регулятивний характер.

Багатозначність спостерігається у тих випадках, коли термін має різні значення, що передаються різними українськими еквівалентами, та в тих випадках, коли для передачі одного значення терміну англійською мовою в українській можуть використовуватися декілька різних термінів, причому вибір варіантної відповідності, як правило, обумовлений контекстом.

Аналіз значень, властивих багатозначним термінам у терміносистемі, необхідний для забезпечення точності перекладу складених термінів, тому що основою для їх утворення можуть бути різні значення ключового слова.

Серед економічних термінів переважають в основному терміні-словосполучення, то вони є основною проблемою при перекладі англійського економічного тексту.

Найважливішою ознакою терміну-словосполучення є його відтворюваність у професійній сфері вживання для вираження конкретного

спеціального поняття. Складений термін буде стійким лише в певній сфері. За межами конкретної термінологічної системи таке словосполучення не буде стійким і не сприйматиметься як окрема мовна одиниця.

Наукова економічна література в зіставлюваних мовах має виразні дивергентні риси, що впливають із різних лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників розвитку економічної думки в різних країнах. У сучасних умовах помітне деяке наближення лексико-стилістичних ознак наукового дискурсу англійської та української мов, наприклад, структурно-композиційних рис чи послаблення академічної суворості українських досліджень. Саме ці риси необхідно враховувати при перекладі текстів даної тематики. Більшість термінологічних одиниць створена на базі інтернаціональної лексики та інтернаціональних морфем, і через це дуже нерідко може виникати ілюзія термінологічної тотожності, якої насправді немає, чи спроба відтворити семантичну структуру терміну на основі значення його складових морфем. Подібні ситуації нерідко призводять до неточностей чи навіть серйозних помилок при перекладі. Отже, існує необхідність порівняльних досліджень терміносистем як в плані семантичного опису, так і в плані вивчення способів номінації, продуктивних у певних системах, а також необхідність розробки прийомів перекладу безеквівалентних термінів.

РОЗДІЛ II. СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

2.1. Лінгвокультурний аспект економічної лексики

Дослідження проблеми існування особливого компонента у значенні слова, котрий певною мірою містив би знання про ту соціально- історичну дійсність, в якій існує і функціонує мова, ведуться вітчизняними лінгвістами вже впродовж декількох десятиліть.

При дослідженні значення фонових знань в процесі спілкування, проводиться детальний соціолінгвістичний аналіз слова як одиниці мови, що функціонує в певному соціальному контексті [9, с. 102].

Відповідно до лінгвістичній концепції змістовний план слова диференціюється та одним лексичним поняттям не вичерпується. Він містить і ті непонятійні семантичні долі, що викликають у людини сукупність визначених асоціацій й утворює той самий лексичний фон, котрий разом із лексемою і лексичним поняттям складає структуру слова: слово < лексема < лексичне поняття < лексичний фон.

Можна навести безліч прикладів, що доводять правильність цієї теорії. Порівняймо, наприклад, англійські та українські одиниці, що відносяться до економічної лексики: estate tax й податок на майно [13, с. 67]. Їх можна вважати понятійними еквівалентами, оскільки обидва слова містять поняття податок на власність, що належить певній особі, проте подані лексичні одиниці дуже розрізняються своїми фоновими значеннями.

Якщо український вираз податок на майно означає гроші, що стягуються з особи за її майно, то англійське estate tax є грошима, що стягуються з особи не лише як податок на його майно, а також за майно, яке йому ще не належить, аналог нашого податку на спадок.

При розгляді таких одиниць певна їх частина виділилася у групу слів,

що можна було б назвати безеквівалентними, бо національно-культурний зміст цих слів складає ядро їх значення, й вони позначають поняття, що не мають аналогів у вітчизняній дійсності.

Вони особливо цікаві з країнознавчого погляду, бо яскраво відображають національні особливості цієї лексики (bluechips – термін, котрий позначає акції будь-якого підприємства з великими активами, що мають найбільшу вартість; collateralbonds – боргові зобов'язання, що гарантуються будь-яким видом застави (найчастіше використовуються у США); pennystock – американський термін, що позначає акції, коштовні папери спекулятивного характеру, біржовий курс котрих складає менше одного долара) [40, с. 88].

В економічній лексиці також присутні ономастичні реалії – власні імена, загальновідомі в середовищі носія (Dow Jones – індекс нью-йоркської біржі, котрий змінюється щодня в залежності від курсу основних котирувальних акцій (30 компаній); The Old Lady of Threadneedle Street – назва Банку Англії).

Будь-яке слово є частиною лексичної системи мови, її складовим елементом. Цим пояснюється своєрідність семантичної структури слів у різних мовах. Окрім того, відповідні семантичні одиниці в різних мовах можуть мати різну значимість, тобто займати різну позицію у системі мови [5, с.97].

Попри те, що не завжди можна чітко класифікувати кожний приклад перекладу, на думку Т. Кияка, можна виділити сім різновидів лексичних трансформацій [11, с. 38] :

Диференціація значень. З явищем багатозначності англійських слів перекладачеві доводиться зустрічатися на кожному кроці. Проте поряд із словами, що мають декілька деяких, часткових значень, є т такі, що мають одне недиференційоване значення, яке при перекладі розпадається на ряд часткових. Наприклад, при перекладі слова attitude важко знайти в українській мові загальне слово, яке б покривало всі чотири основні

значення цього слова: співвідношення, поведінка, позиція, політика.

Конкретизація значень. Для правильної диференціації значення слова необхідно знати явище конкретної дійсності, яке стоїть за ним. Це особливо важливо, коли поряд з диференціацією відбувається і конкретизація абстрактних понять. Так, іменник board, родове поняття якого виражається словосполученням колегіальний орган управління, диференціюється та конкретизується як правління, президія, бюро, рада, міністерство, колегія, департамент тощо.

Генералізація значень. Набагато рідше при перекладі з англійської мови на українську спостерігається зворотне явище: заміна конкретного, видового поняття найбільш абстрактним, родовим: money still in control in all lands of the press, the radio, the moving picture, the telephone, the officials of state, their banks and means of transportation, their police and hired agents. У перекладі речення – оскільки в усіх країнах гроші ще контролюють пресу, радіо, кіно, засоби зв'язку, державний апарат, банки й транспорт – слово телефон було б недоречним. Необхідно замінити його найбільш широким поняттям засоби зв'язку, яке логічно входить в наведене перерахування.

Смисловий розвиток – цей різновид контекстуальних замін полягає у тому, що при відсутності чи непридатності українського слова-поняття, використовується інше, тісно зв'язане з ним поняття, що логічне витікає з нього [11, с. 39]. Так, перекладаючи фразу the statement has been overtaken by time, необхідно відмовитися від дослівного варіанту час перегнав це твердження як від нісенітниці та передати наслідок: це твердження відстало від життя.

Антонімічний переклад – полягає у передачі поняття протилежним, нерідко із запереченням, тобто антонімом українського відповідника даного слова. Антонімічний переклад часто буває коли не єдиним, та більш зручним прийомом передачі смислового та стилістичного значення багатьох виразів. Наприклад, при перекладі наступної фрази з Польового статуту армії Великобританії ця необхідність виникає через відсутність формального

відповідника іменнику inferiority: The adoption of the defensive does not necessarily imply weakness or inferiority. Замінивши поняття inferiority його антонімом superiority, легко дамо точний смисловий і стилістичний відповідник оригіналу: Перехід до оборони не обов'язково означає слабкість тих, хто обороняється або перевагу сил противника.

Цілісне перетворення – полягає у певному зміщенні, використанні при перекладі суміжного поняття у межах одного родового поняття [11, с. 58].

Компенсація втрат у процесі перекладу. Компенсація здійснюється у тих випадках, коли в певному уривку тексту неможливо передати ту або іншу характерну для даної мови особливість (діалект, відступ від мовної норми) чи особливості мовлення персонажів та їх необхідно компенсувати іншими засобами МП. Тому як перекладацький прийом компенсація реалізується найчастіше не в межах речення, а в системі цілого тексту, котрий, врешті-решт, є одиницею перекладу [13, с. 87].

У своїй роботі В. Карабан виділяє наступні типи лексичних трансформацій [10]:

1. Перекладацьке транскрибування й транслітерація.
 2. Калькування.
 3. Лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція).
- I. тимченко виділяє п'ять видів лексичних трансформацій [25, с.82]:
1. Конкретизація.
 2. Генералізація.
 3. Антонімічний переклад.
 4. Метонімічний переклад.
 5. Перефразовування.

Аналіз фактологічного матеріалу, сформованого на основі опрацювання перекладних та тлумачних словників, вивчення контрастивного матеріалу чинних перекладів літератури економічного змісту, дає нам підстави для думки, що лексико-семантичні трансформації під час перекладу терміноодиниць, зокрема економічної галузі, спричинені

насамперед позамовними чинниками в зв'язку з різним баченням певних явищ й предметів представниками різних соціально-господарських культур, зокрема української та англійської.

Порівняємо, наприклад, лексеми *insurance* й страхування, коренями котрих є відповідно *-sur-* і *страх-*. В українській мові підкреслена причина, для чого необхідний цей вид економічної діяльності – страх за майно, грошові засоби, свою безпеку тощо. В англійській мові робиться наголос на наслідках застосування цього засобу — впевненості в тому, що все, що застраховане, надійно захищене.

Аналогічні семантичні розходження простежуються на прикладі лексем *securities* й цінні папери, де в англійському варіанті наголошується на безпеці ділового документа. Натомість українська лексема підкреслює його цінність. Попри ж виділення різних ознак, обидві мови в однаковій мірі адекватно відображають одне й те ж явище [10, с. 42].

Вказана першопричина лексико-семантичних перетворень в процесі перекладу економічних термінів, насамперед поєднана з іншими трьома, впливаючи на них і значною мірою визначаючи їх. Особливо це відчутно на двох останніх — різній словосполучуваності та різному вживанні термінолексем, що денотують спільні поняття у різних мовах. Така вказівка на правила вжитку слова в мовленні називається селективним компонентом значення [13, с. 36].

Проблема селективного компонента значення мовного знака є особливо актуальною для перекладача, коли мова іде про прийменники:

on sale — в продажі;

on farm – в господарстві;

at price – за ціною;

ownership of means – власність на засоби;

to apply for the post – претендувати на посаду;

pressure for money – нестача грошей;

to be on the staff — бути у штаті;

to keep money with a bank — тримати гроші у банку;

the demand for gasoline — попит на бензин;

to buy from businesses – купувати в фірм.

У наведених прикладах використовують вільні прийменники, що не зв'язані фразеологічними сполученнями. Тому їх зв'язок з іншими словами не буває постійним, а залежить від кожного окремого випадку. У кожному випадку прийменники вільно вступають у семантичний зв'язок з базовим словом. Трансформації тут простежуються в основному на рівні прийменників [25, с. 28].

Достатня кількість термінолексем, виражених дієсловом, виявить своє певне значення тільки в сполученні з певними фіксованими прийменниками.

У наступних прикладах прийменники цілком злилися зі словами, що вони обслуговують, а самостійного значення не мають:

to check in – здавати під розписку;

to pension off – виходити на пенсію;

to write off – скасовувати;

to plough back – реінвестувати.

Проблема сполучуваності слів безпосередньо пов'язана з питанням слововжитку, оскільки категорія останнього по суті базується на здатності лексеми вступати в зв'язки з іншими членами речення, насамперед, з тими, що функціонують поруч [29, с. 164].

У випадку з перекладом термінолексики з економіки основну увагу варто звернути на комбінування терміна-іменника з атрибутивними йому прикметниками. Звичайно, при перекладі треба уникати літералізму, бо цільовий текст з дослівно відтвореними проблемними прикметниками може звучати недолуго. Тому, перекладачі вдаються до лексико-семантичних трансформацій:

black money — брудні гроші;

bad loan — безнадійна кредит;

tough competition — жорстка конкуренція;

hidden tax — непрямий податок;

historical cost — початкова вартість;

fat salary — високий оклад.

Семантичних трансформацій зазнають і дієслова, вжиті в науковому дискурсі, що нерідко нагадують загальноповживане слово, проте мають термінологічне значення. В цільовому тексті семантика таких лексем трансформується [34, с. 132]. Вони звучать тут цілком академічно чи принаймні беземоційно:

to curb one`s consumption of gasoline — зменшити споживання бензину;

to reduce poverty – зменшити бідність;

to mushroom costs – різко збільшити витрати;

to drive investors away — відлякувати інвесторів.

Особливим випадком лексико-семантичних перекладацьких трансформацій є відтворення кольорів, що конотують і денотують фахові поняття:

green labor — некваліфікована робоча сила;

orange goods — товари, що купують відносно рідко [40, с. 55] .

За спостереженнями Е. та Г. Кларків, з одинадцяти можливих відтінків кольорів, що звичайно використовують в термінотворенні різних мов, в англійській мові вживають усі одинадцять (чорний, білий, червоний, жовтий, зелений, синій, коричневий, багряний, рожевий, жовтогарячий, сірий). Одним зі найчастіше вживаних в термінотворенні економічної галузі англійської мови є червоний колір:

red tapist — бюрократ;

red tape — тяганина;

red — заборгованість, борг, збиток;

red balance — пасивний (несприятливий) баланс;

to be in the red — бути в фінансовій скруті.

Стосовно виразу to be in the red існує таке пояснення: багато років тому була традиція робити записи в фінансових звітах двома кольорами:

про прибутки писали чорним, а про втрати — червоним. І хоча така традиція більше не існує, вираз й досі є чинним [30, с. 232].

У перекладі асоціації з кольором часто нівелюються, хоча в українській термінології з фінансів та бухгалтерського обліку є категорія термінів, де присутні посилання на колір і, отже, переклад прикметника з асоціацією кольору є буквальним:

Blue book – Синя книга;

red-ink entry – червоний запис (червоне сторно);

black-ink entry — чорний запис (чорне сторно).

Збереження кольору в термінах, безумовно, пов'язане з прямим значенням лексем, адже згадана бухгалтерська книга є дійсно синього кольору, а коректувальні записи — червоного.

Отже, застосування лексико-семантичних трансформацій є неминучим в процесі перекладу економічної термінології, бо вони безпосередньо пов'язані з екстралінгвістичними чинниками розвитку термінологій, зокрема різним баченням соціально-економічних процесів та понять в різних народів.

2.2. Особливості перекладу економічних термінів

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквівалента. Еквівалент – стала лексична відповідність, котра повністю співпадає зі значенням іншомовного слова-терміна. Терміни, що мають еквіваленти в рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони слугують опорними пунктами в тексті, від них залежить розкриття значень інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер і фаховість тексту. Однак пошук еквівалентів в рідній мові для перекладу термінів з іноземної мови ускладнюється тим, що терміни – неоднозначні й у залежності від сфери знань, в якій вони вживаються, мають різні значення та дефініції. Тому далеко не завжди термін перекладається терміном – повним та абсолютним еквівалентом. Хоча деякі термінознаки справді однозначні й не мають жодних інших значень у жожній іншій сфері й завжди перекладаються абсолютним еквівалентом. Наприклад, такі терміни як: “economics”, “chemistry”, “lexicology”, “atom”, “money”, “market”, “biology” мають точні відповідники у українській мові: “економіка”, “хімія”, “лексикологія”, “атом”, “гроші”, “ринок”, “біологія”, що легко знайти в загальних словниках, не звертаючись навіть до фахових. Однак частка таких термінів в загальному термінофонді дуже незначна, тому переклад більшості спеціальних галузевих термінів не є простою заміною слова-терміна мовою оригіналу відповідним термінознаком у мові перекладу. Лише тоді перекладати терміни було б легко та просто, якби наукова література мала монопольне право на їх використання, чи ж якби кожний термін дійсно мав термінологічний еквівалент в будь-якій парі мов. Проте такого не буває.

Тому оптимальним є такий шлях перекладання термінів: “поняття - український термін”, а не “іншомовний термін - український термін”, з якої

мови не відбувався б переклад. Тобто пошук терміна-відповідника у мові перекладу має починатися, в першу чергу, з аналізу властивостей нового іншомовного поняття. І коли назва іншомовного поняття-терміна ґрунтується на його найголовнішій властивості або вдалому порівнянні, то та у інших мовах (на що здійснюється переклад даного термінознака) ці ознаки братимуться за визначальні. У таких випадках переклад терміна дійсно перетворюється на переклад звичайної мовної одиниці, що є найпростішим шляхом підбирання власномовної назви до певного іншомовного наукового поняття.

Переклад спеціальної галузевої термінології, у тому числі й економічної, здійснюється різними способами, а саме за допомогою таких міжмовних трансформацій: лексичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних. Головне завдання перекладача полягає у правильному виборі певного прийому під час процесу перекладу, аби якнайточніше передати значення кожного терміна.

Одним зі найпростіших лексичних способів перекладу економічного терміна є метод транскодування. Транскодування – це політерна або пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Даний прийом нерідко застосовується для перекладу англійських економічних термінознаків, орфографічна система мови котрих дуже відрізняється від української й передбачає, перш за все, передачу звукової форми терміна, а вже потім – його лексичного значення. Однак при перекладі способом транслітерації не варто забувати й про “фальшивих друзів перекладача”, що попри зовнішню схожість в англійській та українській мовах мають різні значення. Це – псевдоінтернаціоналізми – слова вихідної та цільової мов, що не мають таких лексичних значень. Транслітераційний спосіб перекладу таких слів “веде до невиправданого семантичного калькування, порушення норм лексичної сполучуваності, стилістичної неадекватності українського відповідника та зрештою до грубих викривлень лексичного змісту слова, що перекладається”. І хоча ці

слова досить нерідко зустрічаються в економічних текстах, однак вони не мають статусу економічних термінів. Даний спосіб нерідко застосовується при перекладі назв фірм та різних корпорацій, а також фінансових установ.

Терміни також підлягають іншому лексичному прийому перекладу – калькуванню – передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) або фраземи (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу.

Найбільш розповсюдженим лексичним прийомом перекладу економічних термінів є описовий спосіб передачі значення термінознака. Такий прийом застосовується при перекладі тих економічних понять й реалій, що вже давно відомі у постіндустріальних суспільствах, проте тільки зараз починають з'являтися у українському соціумі. Передача значень таких термінів можлива лише шляхом розкриття та додаткового пояснення змісту нових термінологічних одиниць. До таких належать сучасні форми торгівлі та надання фінансових послуг. У випадку, коли спеціальний словник не дає точного еквівалента конкретному економічному терміну, чи ж коли застосування калькування, транслітерації або описового перекладу недоречне, можливими також є лексико-семантичні та лексико-граматичні прийоми перекладу.

Зокрема, до вищезгаданих трансформаційних прийомів, що застосовуються при перекладі фахових термінів, можна віднести конкретизацію та генералізацію.

Конкретизація – процес, при якому одиниця найбільш широкого конкретологічного змісту передається у мові перекладу одиницею конкретного змісту. Саме через те, що англійські слова характеризуються найбільш розгалуженою семантичною структурою, аніж відповідні українські слова, їх переклад приховує в собі більше можливостей здійснення помилок, ніж переклад таких слів з української мови на англійську, тому що англійське слово може бути вжитим не у тому значенні, що призведе до грубих викривлень змісту. Іноді в українській мові

необхідно робити заміну слова або словосполучення, що мають найбільш широкий спектр значень в англійській мові, еквівалентом, котрий конкретизує значення відповідно до контексту чи стилістичних вимог. У першу чергу, така заміна передбачає пошук синонімічного еквіваленту в мові перекладу, котрий буде найбільш конкретно й стилістично виправдано передавати фаховість даної лексичної одиниці.

Синонімічна заміна англійського економічного терміна найбільш широкого конкретологічного змісту з метою конкретизації його значення в мові перекладу, також має місце в перекладацькій практиці та є виправданою на рівні мікроконтексту лише в тому випадку, коли зі змісту речення зрозуміло, про що саме йде мова. При перекладі економічних термінів також можливим є застосування прийому генералізації. Генералізація вихідного значення має місце у тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом в мові перекладу.

Ще одним лексико-граматичним прийомом перекладу сучасних економічних термінологічних одиниць є метод компресії. Компресія – це найбільш компактне викладення думок завдяки опущенню зайвих елементів та позамовного контексту. Цей метод звичайно застосовується перекладачами при перекладі фахової термінологіки на рівні макроконтексту, рідше – на мікрорівні, бо це може призвести до не виправданого опущення частини лексичного значення даного терміну.

Безперечно, переклад термінів – дуже відповідальне завдання для перекладача, яке потребує високого ступеня володіння ним обома мовами, багатогранного сприйняття мовної картини світу, а також відмінних знань тієї галузі науки чи техніки, якої власне стосується переклад. Адже попри розширення міжнародних культурних та економічних зв'язків в світі, використання сучасних засобів комунікації, на кшталт, світової мережі Інтернет, й пов'язане з цим взаємозбагачення різних мов і культур, перекладач повинен рахуватися з тим, що кожна мова – унікальна й

розвивається самостійно. Їй притаманні власні мовні реалії, у ній закріплені власні культурно- історичні реалії, а також з'являються нові реалії та поняття, що ще не мають еквівалентів на момент перекладу їх на інші мови.

Дослідження у галузі економічного перекладу – важливе та актуальне завдання, направлене на досягнення адекватних перекладів. Такі дослідження сприяють вирішенню багатьох прикладних завдань та прискорення обміну інформацією у сфері економіки між спеціалістами та вченими різних країн.

Антонімічний переклад належить до лексико-граматичних трансформацій, що торкаються, як лексичних, так й граматичних перетворень одночасно. Зазначаємо важливість структурних й лексико-семантичних розходжень між англійською та українською мовами, що вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення чи лексичних змін. Дана трансформація застосовується тоді, коли словникові відповідники певної лексичної одиниці мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з погляду значення й контексту.

Антонімічний переклад досить нерідко застосовують при перекладі економічних текстів, наприклад: *Views on distributive justice differ and few would be willing to insist on full application of maximin rule.* - Щодо дистрибутивної справедливості є різні погляди, й небагато хто наполягав би на повній реалізації правила максимуму. У перекладі даного речення стверджувальна лексична одиниця перекладена заперечною: «few» – «небагато хто». Тобто вживання слів *little, few, much, many* у оригіналі може викликати застосування антонімічного перекладу: «небагато», «немало» відповідно.

Moreover, the problem is one of common knowledge, since each individual is required to have information about others preferences. - Більше того, йдеться про загальне знання, оскільки кожен індивід потребує знань про уподобання інших.

В українській мові існують вставні слова «більше того». В англійській мові не існує лексичної одиниці на кшталт “lessover”, тому вставне слово «moreover» можна перекладати цими двома способами, один з яких («більше того») є антонімічним та у цьому конкретному випадку вживається для виділення та наголошення на інформації, яку несе речення.

Наступний випадок ілюструє застосування даної трансформації для досягнення еквівалентності та адекватності перекладу: The costs of transacting arise because information is costly and asymmetrically held by the parties... Трансакційні витрати виникають тому, що інформація небезкоштовна та асиметрична для сторін – учасників обміну... Дослівний переклад лексичної одиниці “costly” – «такий, що коштує грошей», а коли провести логічну паралель, то вийде антонімічний переклад «небезкоштовний».

При антонімічному перекладі також треба брати до уваги додаткове значення лексичної одиниці, наприклад: ...the long-term contract would be a fiction and its investment purposes vitiated. ...довготермінова угода виявиться фікцією, а її інвестиційних цілей не буде досягнуто. The meaning of “sustainable for a long future” have to be left vague. - Значення такого вислова, як «сталий упродовж тривалого майбутнього», залишається невизначеним. У лексичні одиниці “vague” та “vitiated” – полісемантичні тому, обираючи відповідник, на семантичному рівні тут доречніший антонімічний переклад із стилістичних причин. Словникові відповідники «сумнівний» та «зіпсований» відповідно не були б стилістично виправданими. У даних прикметників в англійській мові стверджувальна форма, проте, для того аби адекватно передати їхнє значення українською, доводиться застосовувати антонімічний переклад та з’являється префікс «не-».

Інколи застосування антонімічного перекладу є необхідним для досягнення адекватності при перекладі, наприклад: Although they are by no means totally independent, it is worthwhile to distinguish between them. - Ці обмеження частково взаємопов’язані, але слід підкреслити різницю між

ними. У даному реченні заперечна частка стоїть із словом з негативним префіксом, тому для досягнення літературного перекладу, застосування антонімічного перекладу тут просто необхідне, тому що дослівний переклад «ні в якому разі не незалежні» – не є стилістично виправданим.

Нерідко застосування антонімічного перекладу є зумовленим використанням подвійного заперечення в оригіналі, наприклад: *Contractual incompleteness, however, is not without cost.* - Однак, недовершеність контракту означає певні витрати. В даному випадку заперечний прийменник “without” вживається з заперечною часткою “not”, тому тут не можна обійтись без антонімічного перекладу.

У наступному прикладі в оригіналі стоїть сполучник “unless” разом із часткою “not”, а як відомо, саме використання цього сполучника є однією з причин застосування антонімічного перекладу, наприклад: *General agreements to that effect are not self-enforcing, however, unless the profit consequences are not fully known to both of the parties...* - Проте, загальні умови з цього питання не можуть мати юридичної сили, коли обидві сторони мають цілковите уявлення про розміри прибутків...

Лексична одиниця “scarcely” має негативну конотацію, тому при її перекладі нерідко застосовується антонімічний переклад, наприклад: *But the hazards of opportunism scarcely vanish on those accounts.* - Однак, загроза опортунізму через це не зникає.

Якщо антонімічний переклад не застосований, де він необхідний, це призводить до зміни смислу в перекладі, наприклад: *There is thus a limit to public-sector size in the context of a market system, but that limit is not rigid or easily established.* - Отже, існує межа розміру суспільного сектору в контексті ринкової системи, однак ця межа не є суворою або її нелегко встановити. У даному випадку не застосовано антонімічного перекладу, тому спотворюється значення та переклад стає дещо незрозумілим для читача, котрий не бачить оригіналу. На нашу думку тут доречний антонімічний переклад, адже “not easy” – «нелегкий» означає «важкий»:

Отже, існує межа розміру суспільного сектору в контексті ринкової системи, однак ця межа не є суворою та її важко встановити. На нашу думку такий переклад найбільш літературний, зрозумілий читачеві та адекватний.

Інколи, навпаки, засосовуючи антонімічний переклад, перекладачі допускаються помилок, наприклад: *If the policy goal is to provide relief to the poor, why should the rich be permitted to share in the expenditure side of the program?* - Якщо політична ціль полягає в забезпеченні допомоги бідним, чому б багатим не дозволити нести частину витрат цієї програми? У даному реченні застосований антонімічний переклад, на нашу думку, не доречно, тому що через таке застосування змінився зміст речення. Якщо проаналізувати зміст, то автор навпаки критикує те, що політики хочуть допомогти бідним за рахунок багатих, та автор ставить питання, яке можна інтерпретувати так: «чому багаті мають платити за те, що політики бажають допомогти бідним? Яке співвідношення взагалі мають багаті до політичних цілей?». Тому тут краще перекласти майже дослівно: Якщо політична ціль полягає в забезпеченні допомоги бідним, чому багаті повинні нести частину витрат цієї програми?

У наступному прикладі перекладач також змінив зміст речення, використавши антонімічний переклад: *...designed to dampen adverse effects on work effort but not applicable to non-earners.* ...розроблене з метою ослаблення негативних ефектів на трудову мотивацію, проте воно може бути поширеним на тих, хто не заробляє доходів. В оригіналі, навпаки, «воно не може бути...», та тут не варто випускати частку «не», адже нагромадження заперечними частками не буде, а значення буде збереженим точно, коли її залишити: ...розроблене з метою ослаблення негативних ефектів на трудову мотивацію, проте воно не може бути поширеним на тих, хто не заробляє доходів.

Нерідко неправильне застосування антонімічного перекладу призводить до помилок при перекладі. Розгляньмо переклад наступних речень: *It may not be sufficient, moreover, merely to specify a common quality*

standard for all bidders. - Більше того, можливо, вистачить й специфікації спільного стандарту якості для всіх претендентів. Such negotiation would be unnecessary, of course, if the parties to the contract could agree, at the outset, to deal with unanticipated events. - Природно, в такому перегляді постане необхідність, коли сторони контракту можуть з самого початку погодитися мати справу з непередбачуваними подіями. Знову ж таки, можна спостерігати неточний переклад в результаті застосування антонімічного перекладу. У такому застосуванні в даному випадку немає необхідності: Більше того, може й не вистачити специфікації спільного стандарту якості для всіх претендентів. Природно, в такому перегляді не постане необхідності, коли сторони...

При перекладі економічної літератури дуже важливо не зловживати застосуванням перекладацьких трансформацій і застосовувати їх виключно для досягнення еквівалентності та адекватності перекладу. Однак, не зважаючи на вимоги точно передати факти в інформативному тексті, перекладачі іноді зловживають застосуванням антонімічного перекладу, від чого страждають відтінки значення та не зовсім точно передається смисл оригіналу. У деяких реченнях можна було зробити майже дослівний переклад та передати точно зміст, а коли використовувати антонімічний переклад, то переклад буде мати протилежне значення від оригіналу.

Під час перекладу літератури даного жанру варто зважати на те, що тексти фінансово-економічної спрямованості поєднують в собі різні функціональні стилі та жанри. Такій літературі притаманна наявність великої кількості неологізмів та різного типу термінів. Також однією з основних причин існування лексичних труднощів перекладу є розбіжності в картинах світу мов. Тому дуже нерідко доводиться звертатися до засобів перекладу, за яких зміст оригіналу залишається незмінним, а змінюються лише лексичні та граматичні форми його вираження.

Тимчасово безеквівалентні англійські економічні терміни складають 9,4% від загального числа виділених нами термінів. Визначення «тимчасово

безеквівалентний» можна вважати достатньо точним з двох причин. З одного боку, воно підкреслює, що проблема відсутності терміна-еквіваленту в жодному випадку не означає принципової неперекладності терміну та може бути вирішеною за допомогою використання при перекладі інших мовних засобів.

З іншого боку, це дефініція побічно вказує на причину безеквівалентності (тимчасове відставання однієї з мов в розвитку системи понять в тій або іншій сфері) та на екстралінгвістичні передумови її усунення (подолання «відставання» у ході подальшого розвитку професійної сфери, у тому числі завдяки міжнародній діловій комунікації) [23].

До безеквівалентної термінології В. Карабан відносить два різновиди англійських термінів:

1. Терміни, що означають явища (поняття), відсутні в українській економічній дійсності: *custodian*; *temporary difference*; *valuation allowance* та інші.

2. Терміни, що означають явища, що виникли в українській дійсності (зокрема, в останньому десятилітті), проте та досі ще не сформували окрему категорію в понятійному апараті відповідної професійної сфери: у цьому випадку недиференційованість видового поняття є причиною відсутності терміну: *dilutive securities* – цінні папери, що розчиняють капітал; *Group voting* – голосуючі акції групи [компаній]; *parent holding* – акції в власності материнської компанії; *termination income benefit* – грошова допомога, що виплачується після закінчення терміну дії договору [22, с. 67].

Міжмовне зіставлення терміносистем дозволяє виявити, що саме мовні одиниці можуть бути використані для забезпечення еквівалентності перекладу тимчасово безеквівалентних термінів, виходячи з ресурсів загальноживаної та спеціальної лексики.

Розглянемо способи перекладу безеквівалентних термінів. Безеквівалентні однослівні терміни представлені у нашій вибірці одиничними випадками. При їх перекладі застосовуються такі прийоми:

Підбір українського терміну чи загальноживаного слова (рідше – словосполучення) з близьким значенням.

Транскрипція, транслітерація.

Описовий (роз'яснювальний) переклад [22, с. 103].

Англійський термін *discontinuity* може бути перекладений словосполученням припинення діяльності, яке зберігає його семантику. Підбір терміну (слова) близької семантики також дозволяє перекласти термін *benchmark*. *Benchmark* – показник, на який орієнтується керівництво компанії при формуванні будь-якої стратегії (маркетингової, фінансової, виробничої); це той стандарт, що установлює для себе компанія, порівнюючи цілі та результати своєї діяльності з відповідними основними показниками діяльності конкурентів для формування цільових стратегічних характеристик.

Сам процес виявлення й дефініція їх цільових значень на основі показників конкурентів і вибраних стратегічних завдань позначається терміном *benchmarking*. Це поняття передбачає принципово новий підхід до формування стратегії на основі системи ключових ознак, що створює всі передумови для його закріплення у терміносистемі української мови [9, с. 63].

Приєм транскрипції (транслітерації) при перекладі повинен використовуватися обмежено: з одного боку, він вимагає наявності в терміні певних звукових будов і закінчення, що сприяє подальшому утворенню відмінкових форм іменника; з іншого, необхідне органічне введення запозичення у систему понять відповідної галузі [11].

Транскрипція доречна при перекладі такого терміну, як *outsourcing*, що позначає передачу виконання економічної операції іншій організації (з метою зменшення витрат й концентрації на основних видах діяльності): він не має українського еквіваленту, бо механізм, що ним позначається, не дуже давно виник за кордоном й він майже не використовується українськими

підприємствами. Підбір близького за значенням українського слова у даному випадку неможливий; описовий переклад дуже громіздкий, тому для перекладу цього терміну рекомендується транскрипція: аутсорсинг.

При перекладі безеквівалентних складених термінів слід звертати увагу на їх структуру: який саме терміноелемент означає не властиву системі мови інтегральну чи диференціальну ознаку, що формує поняття, яке не має аналогів в категоріальній системі мови [11, с. 58].

У переважній більшості випадків при передачі значення складеного терміну використовується калькування.

Розглянемо безеквівалентні складені терміни, що виникли на основі одного ключового терміну та позначають протилежні поняття, що не диференціюються у мові: *basic earnings per share* – базовий дохід на одну акцію (без урахування дроблення акцій) й *diluted earnings per share* – зменшений в результаті дроблення акцій / розбавлений дохід на одну акцію; *basic net profit per share* – чистий базовий прибуток на одну акцію (без урахування дроблення) й *diluted net profit per share* – розбавлений чистий прибуток на одну акцію (зменшений в результаті дроблення акцій) [34].

У цьому випадку складність полягає у перекладі компонентів *basic*, *diluted*, *dilutive*: в українській термінології не відбулося виділення категорії цінних паперів, що розбавляють капітал і відповідної диференціації понять.

Запропонований переклад-калька з використанням визначень базовий, розбавлений і такий, що розбавляє може закріпитися в українській мові, хоча на теперішній момент потребує коментарю [4, с. 78].

При перекладі антонімічних термінів – *listed company* – компанія, акції якої продаються на фондовій біржі й *publicly traded company* – компанія, акції якої продаються на позабіржовому ринку, Ф. Циткіна використовує описовий переклад, бо у результаті калькування була б утворена лексико-граматична структура, що не відповідає нормам української мови (компанія, що вільно продається, чи компанія, виставлена на позабіржовий ринок) і що не дозволяє адекватно передати значення термінів [26, с. 114].

При аналізі прийомів перекладу безеквівалентних складених термінів Л. Борисова виділяє такі закономірності:

1. При перекладі безеквівалентної термінології може бути використаний роз'яснювальний (описовий) переклад: holding gain – дохід від збільшення вартості активів; listed company – компанія, акції якої продаються на фондовій біржі; purchase commitments – зобов'язання по оплаті розміщених замовлень; stock option plan – програма пільгового придбання персоналом акцій компанії. Описовий переклад дозволяє передати значення терміну достатньо точно, проте багатокomпонентна сполука ускладнює синтаксичну структуру речення.

2. При перекладі переважної більшості безеквівалентних термінів може бути застосований прийом калькування: temporary difference – тимчасова різниця; identifiable assets – активи, що ідентифікуються; unremitted earnings – неоплачені доходи; unrealized gain – нереалізований прибуток.

3. При калькуванні можуть використовуватися граматичні та лексичні трансформації: dilutive effect – ефект розбавлення (заміна частини мови: прикметник — іменник); translation risk – ризик трансляції (заміна частини мови: іменник – прикметник); valuation allowance – оцінний резерв (заміна частини мови та лексична заміна) [10, с. 56].

Таким чином, в переважній більшості випадків при передачі значення складеного терміну використовується калькування. Прийом транскрипції (транслітерації) при перекладі треба використовувати обережно: з одного

боку, він вимагає наявності в терміні певних звукових будов і закінчення, що сприятиме подальшому утворенню відмінкових форм іменника; з іншого, необхідне органічне введення запозичення у систему понять відповідної галузі. Нерідко доводиться додавати короткий опис значення терміну, тому що він може бути невідомим українському читачу. Також, для створення адекватного варіанту перекладу перекладач повинен ураховувати основні закономірності роботи із складними безеквівалентними економічними термінами.

2.3. Шляхи перекладу складних англомовних економічних термінів

Термінологія сучасної літературної мови дуже багата та розгалужена відповідно до існуючих у теперішньому суспільстві знань. У її складі виділяється велика група термінологічної лексики, спеціальна лексика.

Працюючи з фінансово-економічними текстами, перекладачі легко перекладають прості економічні терміни з латинською, французькою основами, безпосередньо транслітеруючи їх українською мовою, як наприклад: productivity, competence, investor, specification, deposit, force-majeure тощо. Ці терміни завжди однозначні та не залежать від контексту. Окрім того, вони легко транслітеруються українською мовою, й перекладачу достатньо знати їх прямий смисл.

Особливу складність викликає розуміння та переклад таких слів, як, наприклад, «outstanding», яке відоме більшості перекладачів лише в значенні «видатний», «визначний», проте в фінансово-економічному контексті воно вживається у значенні «несплачений» (рахунок, асортимент), «непоставлений» (товар), «котрий не вирішується» (питання, проблема, вимога).

Ще важче перекладати терміни економічних текстів, наприклад, терміни фондової біржі. Слово bear (інвестор, що грає на зниження курсу валюти, акцій, цінних паперів) нерідко перекладають просто як «ведмідь», не розуміючи змісту, слово bull (інвестор, що скуповує цінні папери, валюту або товари, очікуючи підвищення цін) – лише як «бик», а тому не розуміють й не можуть правильно перекласти термін bearish course – «спекулятивний курс», тобто «курс на зниження цін», а не «грубий курс» [41, с. 122].

Значну складність для перекладача становлять структури термінів, що в зарубіжній англістиці називають кластерами (clusters). Це так звані безсполучникові субстантивні словосполучення, у структурі яких можуть бути прикметники чи дієприкметники та інші частини мови в функції

означень. Найуживанішими є двох- та трьохкомпонентні кластери. Перекладаючи такі структурні терміни, перекладач передусім має визначити головне слово та логічну послідовність усіх інших компонентів, що, здебільшого, є означеннями один для одного. Наприклад, двокомпонентні кластери (NN): business partnership (ділове партнерство), trust companies (трастові компанії), draft contract (проект контракту), property right (право на власність), stock exchange (фондова біржа), customs charges (митні збори) [42, с. 122].

А. Коваленко визначає у процесі перекладу терміну 2 етапи:

- 1) з'ясування значення терміну у контексті;
- 2) переклад значення рідною мовою [13, с. 36].

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту.

Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає зі значенням слова. Терміни, що мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони служать опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту. Тому треба вміти знаходити відповідний еквівалент в рідній мові та розширювати знання термінів-еквівалентів [17].

Складні терміни, як сталі словосполучення, мають певне термінологічне значення. Наприклад: sales pace – темпи продажу; revolving account – рахунок, що поновлюється [10, с. 112].

Переклад складних термінів має два основні етапи – аналітичний і синтетичний. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад деяких його компонентів. Для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміну, бо ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу терміну.

Важливо також установити, у яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміну-словосполучення. Характер цих стосунків визначає порядок та сам зміст

перекладу складного терміну. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудовування компонентів у залежності від зазначених семантичних стосунків й отримання остаточного варіанту перекладу складного терміну [14, с.85].

Метод опису – передача слова за допомогою пояснення значення англійського слова. Цей прийом вживається як в випадку відсутності відповідного за значенням слова у рідній мові, так й при поясненні слова у словнику: charge-off – списання безнадійних позик; defaulting borrowers – позичальники, що ухиляються від сплати кредиту; deleveraging – відтік кредитних коштів; non-revolving accounts – рахунки, що не поновлюються.

Спосіб калькування – переклад англійського слова або словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин. Такий переклад відтворює англійське слово буквально: economy`s recovery – економічне відродження; gross domestic product – валовий національний продукт; housing market – ринок нерухомості.

Прийом транскрибування – передача літерами рідної мови звучання англійського слова: Moody`s Analytics – «Мудіс Аналітікс»; Evolution Finance – Еволюшн Файненс»; Global Insight – «Глобал Інсайт»; TransUnion – «ТрансЮніон»; Bank of America – «Бенк іоф Америка».

Переклад за допомогою словникових відповідників: durable goods orders – замовлення на товари тривалого використання; excluding transportation – за винятком транспортних засобів; housing values – ціни на нерухомість [44, с. 56].

Значні труднощі викликають терміни, до складу котрих уходять групи слів, так звані багатоконпонентні терміни.

Існує ряд термінів-словосполучень, в яких не допускається дослівний переклад, хоча вони мають еквіваленти в рідній мові. Деякі елементи таких термінів відрізняються від компонентів еквівалента рідною мовою. Такі терміни рідко зустрічаються в економічній термінології (private nuisance – джерело небезпеки) [19, с. 86].

Найбільш складними для перекладу є терміни, що мають різні значення не тільки у різних галузях науки й техніки, а й навіть в одній галузі:

Notice

- 1) попередження, повідомлення, заява, сповіщення; попереджати, сповіщати;
- 2) сповіщення про готовність судна до завантаження; нотіс;
- 3) знання, обізнаність.

Charge

- 1) обтяження, заставне право; обтягувати заставою;
- 2) зобов'язання, відповідальність; покладати відповідальність;
- 3) розпорядження, вимога, доручення; доручати, вимагати;
- 4) обвинувачення, пункт обвинувачення; звинувачувати;
- 5) аргументування у позовній заяві у спростуванні передбачуваних доводів відповідача;
- 6) письмова деталізація вимог сторони стосовно заведеного діла;
- 7) завершальне звернення судді до присяжних (перед вимовою вердикту);
- 8) звертання стягнення;
- 9) завідування, керівництво, ведення, піклування;
- 10) особа, що знаходиться на піклуванні;
- 11) ціна; витрата; нарахування; збори; пільги; назначати ціну; покладати витрати на когось.

Account

- 1) рахунок; розрахунок;
- 2) належний платіж; несплачена боргова вимога;
- 3) звіт; робити звіт; пояснювати;
- 4) позов з вимогою до звіту;
- 5) відповідати; нести відповідальність.

Таке слово, що має кілька словникових відповідностей, варіантів,

аналогічних йому за значенням, перекладається шляхом відбору варіанту-аналогу, який найточніше передавав би значення терміну у залежності від слів, що знаходяться в тісному зв'язку з даним словом.

Найбільш тісний зв'язок існує між підметом та присудком, присудком й прямим додатком, означенням й означуваним словом [19, с. 89].

Проаналізувавши все вищезгадане, можна зробити висновок, що, загалом, економічні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської мови на українську, як й всі інші терміни. Головною проблемою перекладу економічних термінів та термінів-словосполучень є їх багатозначність не тільки серед різних галузей науки, проте та усередині самої економічної галузі тексту. Точне значення терміну у даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, що пов'язані між собою у терміні-словосполученні.

Висновок до розділу II

Отже, під час дослідження значення фонових знань у процесі спілкування, проводиться детальний соціолінгвістичний аналіз слова як одиниці мови, що функціонує в певному соціальному контексті.

Відповідно до лінгвістичної концепції змістовний план слова диференціюється та одним лексичним поняттям не вичерпується. Він містить і ті непотрібні семантичні долі, що викликають в людини сукупність визначених асоціацій і утворює той самий лексичний фон, який разом з і лексемою і лексичним поняттям складає структуру слова: слово < лексема < лексичне поняття < лексичний фон.

При розгляді таких економічних одиниць певна їх частина виділилася у групу слів, що можна було б назвати безеквівалентними, бо національно-культурний зміст цих слів складає ядро їх значення, і вони позначають поняття, що не мають аналогів в вітчизняній дійсності. Вони особливо цікаві з країнознавчого погляду, бо яскраво відображають національні особливості цієї лексики. В економічній лексиці також присутні ономастичні реалії – власні імена, загальновідомі у середовищі носія. Будь-яке слово є частиною лексичної системи мови, її складовим елементом. Цим пояснюється своєрідність семантичної структури слів в різних мовах.

Було розглянуто та пояснено сім видів лексичних трансформацій під час перекладу англійських економічних термінів українською мовою.

Аналіз фактичного матеріалу, сформованого на основі опрацювання перекладних та тлумачних словників, вивчення контрастивного матеріалу чинних перекладів літератури економічного змісту, дає нам підстави для думки, що лексико-семантичні трансформації під час перекладу терміноодиниць, зокрема економічної галузі, спричинені насамперед позамовними чинниками в зв'язку з різним баченням певних явищ і

предметі в представника ми різних соціально-економічних культур, зокрема української та англійської.

Однак, під час перекладу економічної літератури дуже важливо не зловживати застосуванням перекладацьких трансформацій, та застосовувати їх виключно для досягнення еквівалентності та адекватності перекладу. І не зважаючи на вимоги точно передати факти в інформативному тексті, перекладачі іноді зловживають застосуванням антонімічного перекладу, від чого страждають відтінки значення та не зовсім точно передається смисл оригіналу.

Під час перекладу літератури даного жанру варто зважати на те, що тексти фінансово-економічної спрямованості поєднують в собі різні функціональні стилі та жанри. Такій літературі притаманна наявність великої кількості неологізмів та різного виду термінів.

Також однією з основних причин існування лексичних труднощів перекладу є розбіжності в картинах світу мов. Тому дуже нерідко доводиться звертатися до засобів перекладу, за яких зміст оригіналу залишається незмінним, а змінюються лише лексичні та граматичні форми його вираження. Також, для створення адекватного варіанту перекладу перекладач повинен урахувати основні закономірності роботи із складними безеквівалентними економічними термінами.

Проаналізувавши все вищезгадане, можна зробити висновок, що, загалом, економічні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської мови на українську, як й всі інші терміни. Головною проблемою перекладу економічних термінів та термінів-словосполучень є їх багатозначність не тільки серед різних галузей науки, а й усередині самої економічної галузі тексту. Точне значення терміну в даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, що пов'язані між собою у терміні-словосполученні.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Отже, під час дослідження були розглянуті та проаналізовані праці, присвячені дослідженню поняття терміну та його особливостей, І. Білодіда, В. Карабані, А. Коваленкі, класифікації, запропоновані В. Карабаном, А. Коваленком, В. Головіним та особливості перекладу термінів в економічній літературі з англійської мови на українську.

З'ясовано, що термін – це слово чи словосполучення з історично вмотивованим або умовно закріпленим значенням, яке відбиває дане поняття у спеціалізованій галузі знання або виробництва. Передача англійських термінів українською мовою вимагає компетенції у тій галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою разом з і знанням термінології рідною мовою. При передачі науково-технічної та економічної літератури з англійської мови на українську велике значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова.

Основною метою роботи було дослідження шляхів перекладу англійської економічної термінології на українську мову. Виявлено, що у економічній термінології зустрічаються переважно складні терміни та терміни-словосполучення.

Переклад складних термінів складається з двох основних етапів – аналітичного та синтетичного. Значну роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад деяких його компонентів. Для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміну, поза якими можуть бути не тільки слова, а та словосполучення, що входять до його складу. Важливо також установити, у котрих семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміну-словосполучення.

Основними прийомами перекладу термінів-словосполучень є: описовий спосіб, прийом транскрибування, спосіб калькування та переклад за допомогою використання словникових відповідників. Найбільш складними для перекладу є терміни, що мають різні значення не тільки у різних галузях науки й техніки, а навіть і в одній галузі. Слово, що має кілька словникових відповідностей, варіантів, аналогічних йому за значенням, перекладається шляхом відбору варіанту-аналогу, який найточніше передає значення терміну в залежності від слів, що знаходяться у тісному зв'язку з даним словом.

Переклад як особливий вид мовної діяльності є одним з основних і загальноприйнятих засобів в міжкультурній комунікації, бо дуже нерідко саме перекладач стає посередником при обміні науковою інформацією.

Науковий переклад в Україні набув реального розвитку лише за часів державної незалежності. Саме тоді проблеми, висвітлені в оригінальній фаховій літературі, ставали винятково важливими та актуальними для країни. Особливо активізувався переклад наукової літератури економічного змісту, міцно пов'язаної з господарсько-політичними реаліями кожної нації.

Англо-американський та український науковий дискурс з економіки формувалися та розвивалися за різних умов і під впливом різних мовних та позамовних чинників. Звідси – дивергентність стилістичних традицій такої літератури у зіставлюваних мовах.

Дослідження виявило, що загалом економічні терміни мають так і самі шляхи передачі з англійської мови на українську, як й всі інші терміни. Головною проблемою перекладу економічних термінів є їх багатозначність не тільки серед різних галузей науки, проте та усередині самої економічної галузі. Терміни – це одиниці мовного та професійного знання, що забезпечують ефективність міжкультурної комунікації, тому найбільш у

практичну значущість при перекладі економічних текстів має еквівалентний переклад термінології.

Відмінності у лексичному складі та морфолого-синтаксичній структурі термінів мають об'єктивні лінгвістичні причини: англійські терміни, у структурі яких входить субстантивний і визначальний компонент (іменник чи іменна група), не можуть бути перекладені на українську без розбіжностей в морфолого-синтаксичній структурі, яка обумовлена відмінностями у граматичній будові мов. Розбіжності у морфолого-синтаксичній структурі не перешкоджають передачі значення інтегральної чи диференціальної ознаки терміноелементів. Усе це дозволяє рекомендувати транскрипцію, транслітерацію й калькування (у тому числі зі застосуванням граматичних трансформацій) як прийоми перекладу безеквівалентної термінології.

Переклад термінів, що відрізняються за лексичним складом, є певною практичною складністю: він вимагає від перекладача як розуміння значення терміну іноземною мовою, так й знання термінів рідною мовою й не дозволяє використовувати калькування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації. К. : Довіра, 2007. 205 с.
2. Біла книга з міжкультурного діалогу «Жити разом у рівності й гідності». К. : Оранта, 2010. 44 с.
3. Білодід І.К. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія. К. : Наукова думка, 1973. 336 с.
4. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов – вид. «Нова книга», 2003. 203 с
5. Градобик М.С. Термінологічні особливості навчання перекладу спеціального англійського тексту. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2008. № 5-6. С. 120-127.
6. Головін В.М. Переклад економічної термінології. К. : Наука, 2005. 187 с.
7. Дуднік Г. Т. Англійські запозичення в українській фінансово- економічній термінології та особливості їх перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. праць. Херсон: ХДУ, 2013. Вип. 20. С. 241-243.
8. Д'яков А.С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти : [монографія] / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. Київ: КМ Academia, 2000. 216 с.
9. Карабан В.І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову. Вінниця : Нова книга, 2003. 126с.
10. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2002. 207 с.

11. Кияк Т.Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А.М. Науменко. Вінниця : Нова книга, 2006. 592 с.
12. Козлюк В.О. Історія становлення української економічної термінології [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Philologia/62350.doc.htm
13. Коваленко А.Я. Науково-технічний переклад: Навчальний посібник. Тернопіль : Вид-во Карп'юка, 2021. 284 с.
14. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. В: Нова Книга. 2000. 448с.
15. Культурологічний і лінгвістичний аспекти в дослідженні інновацій англійської мови у сфері економіки та бізнесу. Мова і культура. Випуск 3. К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2001. Т. 2: Культурологічний компонент мови. С. 16–22.
16. Левицький А.Е. Порівняльна граматики англійської та української мов. К.: Освіта України, 2007. 136 с.
17. Мацак Ж.Г. Переклад термінів фінансо-вої галузії українською мовою [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: <http://www.kdu.edu.ua/statti/2008-1/167.pdf>
18. Основи економічної теорії / За ред. С.В. Мочерного. К.: Академія, 1997. 463 с.
19. Основні методи перекладу складних економічних термінів татермінів-словосполучень [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: https://knowledge.allbest.ru/languages/3c0a65625a2ad68a5d43b88421216c27_1.html
20. Поліщук А.В. Особливості адекватного перекладу науково-технічних текстів. Види науково-технічного перекладу [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&I
MAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nzbdpufn_2016_10_17.
pdf

21. Раєвська Н.М. Англійська лексикологія. К.: Наука, 2001. 234 с.
22. Савицька Л.В. Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: <https://docplayer.net/68568880-Osoblivosti-perekladu-angliyskih-ekonomichnih-terminiv-ukrayinskoju-movoyu.html>
23. Семантико-стилістичні проблеми перекладу галузевих текстів: економічні дисципліни [Електронний ресурс] / Режим доступу: URL: <http://docplayer.net/71898329-Semantiko-stilistichni-problemi-perekladu-galuzevih-tekstiv-prirodnichi-disciplini-angliyska-mova-iv-kurs.html>
24. Сніговська О. В. Особливості перекладу англійських і новогрецьких економічних багатокомпонентних термінів / Серія «Філологічна». Випуск 61. 2015. 329 с.
25. Теорія і практика перекладу. І.І. Тимченко, Г.Т. Головченко, І.В. Дерев'янюк, Г. І. Остапенко ; ред. Б. Б. Тимофєєва. Х. : Знання ЛТД, 2016. 284 с.
26. Циткіна Ф.О. Термінологія й переклад. Львів : ВЛІ, 2003. 187 с.
27. Хміль І. Ф. Менеджмент. К.: Вища школа, 1995. 351с.
28. Burke D. Biz-Talk-1. American Business. Slang and Jargon. Los Angeles-San Francisco: Optima Books, 1993. 254 p.
29. Clark E.V. Universals. Relativity and Language Processing. Universals of Human Language / Ed. by J. Greenberg. Stanford: Stanford University Press, 1978. P. 225-279.
30. Griffin R.W. Management. Boston-Dallas-Geneva-Illinois-Lawrenceville: Houghton Mifflin Company, 1987. 781 p.

31. Hill C. International Business Competing in the Global Marketplace. Irvin : McGraw-Hill, 1998. 630 p.
32. Financial Times. London : published by The Financial Times Limited, Tuesday 19 May 2022. 30 p.
33. Kramar R.L. International Trade. Theory. Policy. Practice / R.L. Kramar, M. Y. d'Arlin, F. R. Root. New-York, Chicago, Dallas : South Western Publishing Company, 1989. 678 p.
34. Marchard T. the categories and types of present-day English word – formulation. Alabama Linguistic and psychological series. 2002. № 13. XX. 379 p.
35. Mishkin F.S. The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Boston : Little, Brown and Co, 1985. 731 p.
36. Selected Contributions of Ukrainian Scholars to Economics / Ed. By I.S. Koropetskyi. Cambridge, Massachusetts : New Editorial, 1984. 229 p.
37. Venuti L. Strategies of translation / L. Venuti // Encyclopedia of translation studies. London, New York : Routledge, 2021. P. 240–244.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ:

38. Англо–український словник–мінімум економічних термінів ділової англійської мови. [Електронний ресурс] https://www.vuzlib.su/English_Sk/a-c.htm
39. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. Київ: Кондор. 2006.
40. Горпинич О.В. Тлумачний українсько-англійський словник економічних термінів і термінологічних словосполучень: Довідниковий посібник. Дніпро, 2016. 74 с.
41. Загородній А.Г. Інвестиційний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партин. Львів : Бескиди Біт, 2015. 512 с.
42. Яковенко Р.В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник. Кіровоград, 2022. 130 с.
43. Dictionary of New English / Composed by С. L. Barnhart, S. Steinmetz, R. K. Barnhart. L. : Longman, 2004. 512 p.
44. http://www.vuzlib.su/English_Sk/a-c.htm
45. <http://uceps.org.ua/ekonomichni-terminy-anglijskij/>